

1. Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2001 році: Послання Президента України. – К.: Офіційне видання. – 66 с.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 3 липня 2001 р. „Про невідкладні заходи щодо виводу з кризового стану науково-технологічної сфери України і створення реальних умов для переходу економіки на інноваційну модель розвитку”: Указ Президента України від 20 серпня 2001р. №640/2001 // Урядовий кур'єр. – 2001. – №153.
3. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент. – СПб.: Питер, 2000. – 208 с.
4. Василенко В.О., Шматько В.Т. Инновационный менеджмент. – К.: ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.
5. Гамидов Г.С., Колосов В.Г., Османов Н.О. Основы инноватики и инновационной деятельности. – СПб.: Политехника, 2000. – 323 с.
6. Сухоруков А.И. Економіка та організація інноваційної діяльності. – К.: Ін-т муніципального менеджменту та бізнесу, 2001. – 184 с.

Отримано 25.01.2007

УДК 001.89.003.2 : 330.341.1 (477.53)

О.І.МАСЛАК, канд. екон. наук, В.А.ХАМАРШЕХ
Кременчуцький державний політехнічний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ РОБІТ І ЇХ ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ПОЛТАВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Аналізуються проблеми фінансування наукових, науково-технічних робіт за їх джерелами, розглядається динаміка впровадження у виробництво досліджень і розробок у Полтавському регіоні за період з 2000 по 2005 рр.

Інтеграція України до світового економічного простору з високим рівнем конкуренції обумовила перехід від екстенсивної моделі вітчизняної економіки до інноваційної моделі господарювання. Інноваційна діяльність – це вид діяльності, пов'язаний з трансформацією ідей (зазвичай результатів досліджень і розробок) у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, або в новий підхід до соціальних послуг. Результатом інноваційної діяльності є нововведення, якщо новинка не виходить за межі організації, або інновація, якщо нововведення успішно комерціалізується [2]. Активізація інноваційної діяльності як у розвинених країнах, так і у країнах з трансформаційною економікою зумовлена розвитком національної інноваційної інфраструктури, яка, в свою чергу, характеризується обсягами фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт.

Широкомасштабна інноваційна діяльність стосується всіх сфер існування людини. Тому без впровадження новітніх досягнень науки і техніки у виробництво не можна примножити національне багатство

України, підвищити добробут її громадян, забезпечити їхнє духовне та інтелектуальне зростання. У сучасних умовах вона є основою стабільного та ефективного економічного зростання як окремо взятого підприємства чи галузі, так і регіону або країни загалом. Тому актуальності набуває проблема оцінки впровадження інноваційних процесів у певному регіоні, їх внеску в реалізацію пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні.

Розвиток інноваційних процесів тісно пов'язаний з процесами наукових досліджень, розробкою наукових ідей, створенням та освоєнням нових технологій, нової техніки тощо, і впровадженням їх у виробництво. Відомо, що здійснення цих заходів потребує достатнього фінансування, тому метою даної роботи є аналіз стану фінансування наукових, науково-технічних робіт за їх джерелами та оцінка динаміки впровадження у виробництво досліджень і розробок у Полтавському регіоні за період з 2000 по 2005 рр.

Останнім часом проблемам у сфері фінансування наукових, науково-технічних робіт та інноваційної діяльності приділяється все більше уваги. Ці питання досліджувалися ученими О.Жилінською, Г.Жербіною, С.Ковальчуком, Д.Чеберкусом [2-4] та ін.

Метою державної інноваційної політики є формування у країні таких умов для діяльності господарюючих суб'єктів, за яких вони були б зацікавлені і спроможні розробляти і виготовляти нові види продукції, впроваджувати сучасні наукомісткі, екологічно чисті технології та розширювати на цій основі ринки збуту. В Законі України „Про інноваційну діяльність” із змінами і доповненнями до нього (2002 р.) [1] указано: „Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції” [4].

В економіці Полтавської області, з одного боку, вже накопичений достатній науково-технічний потенціал міцності, що дозволяє їй активізувати інноваційні процеси. Проте, з іншої сторони, інноваційний розвиток у регіоні відбувається за край несприятливих умов. Про це свідчить, насамперед, збільшення зношеності основних фондів і виробничої інфраструктури, значне скорочення виробничих потужностей. Залишається низьким технологічний рівень виробництва, що зумовлює його високу енерго- і матеріаломісткість. Нові ринкові структури, які можуть ініціювати інноваційний розвиток на Полтавщині на даний час

заслабкі та неспроможні кардинально вплинути на економічні процеси в регіоні. У зв'язку з цим необхідно забезпечити умови для формування та стимулювання розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності та застосування системи організаційно-інформаційних заходів та фінансової підтримки, а саме: розробки нормативно-правової бази інноваційно-інвестиційної діяльності; розробки стратегічної програми розвитку; формування реальних джерел фінансування освіти, науки, зокрема фундаментальних досліджень та прикладних розробок, бо, насамперед, вони повинні відігравати основну роль у інноваційному процесі регіону, підприємства.

Як відомо, фундаментальні дослідження – це експериментальні або теоретичні дослідження, що спрямовані на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку без будь-якої конкретної мети, пов'язаної з використанням цих знань. Результатом їх виконання є гіпотези, теорії, методи. Фундаментальні дослідження можуть закінчуватися рекомендаціями щодо проведення прикладних досліджень для визначення можливостей практичного використання одержаних наукових результатів, науковими публікаціями і т. ін. Пріоритетне значення фундаментальних досліджень у розвитку інноваційних процесів приділяється тому, що вона виступає як генератор ідеї та відкриває можливості до нових досліджень.

Другою стадією створення та освоєння нової техніки є прикладні дослідження. Це оригінальні дослідження, які виконуються для отримання нових знань, але призначені, головним чином, для здійснення конкретної практичної мети чи завдання. Прикладні дослідження визначають можливі шляхи використання результатів фундаментальних досліджень, нові методи розв'язання проблем, сформульованих раніше.

Вочевидь, що проведення наукових досліджень та впровадження їх результатів у виробництво пов'язані з відповідними витратами. Але нестабільне економічне становище України негативно впливає на стан інноваційних процесів у державі. Щодо регіональних складників, то кожний окремий регіон вирішує задачі інноваційного розвитку відповідно до власних особливостей, традицій та ресурсів. Нажаль економіка Полтавської області також не має достатніх інвестиційних ресурсів, щоб забезпечити відповідний рівень фінансування наукових досліджень та розробок. Саме це питання є одним з найбільш гострих питань наукової роботи. З урахуванням цієї проблеми особливо привабливою виглядає ідея фінансування наукових досліджень та впровадження науково-технічних розробок через мережу інноваційних фондів, яка добре зарекомендувала себе як джерело фінансування іннова-

ційних проектів у розвинених державах світу. Проте, найближчим часом в Україні та регіонах джерелами фінансування науково-дослідних, дослідно-конструкторських, проектно-конструкторських та пошукових робіт залишатимуться кошти державного бюджету по лінії Міністерства освіти і науки або інших міністерств та відомств України, спеціальні фонди, власні кошти підприємств.

У таблиці надана інформація про фінансування наукових та науково-технічних робіт у Полтавській області за рахунок коштів замовників.

Динаміка фінансування наукових, науково-технічних робіт та їх розподіл за джерелами фінансування у Полтавській області, тис. грн.

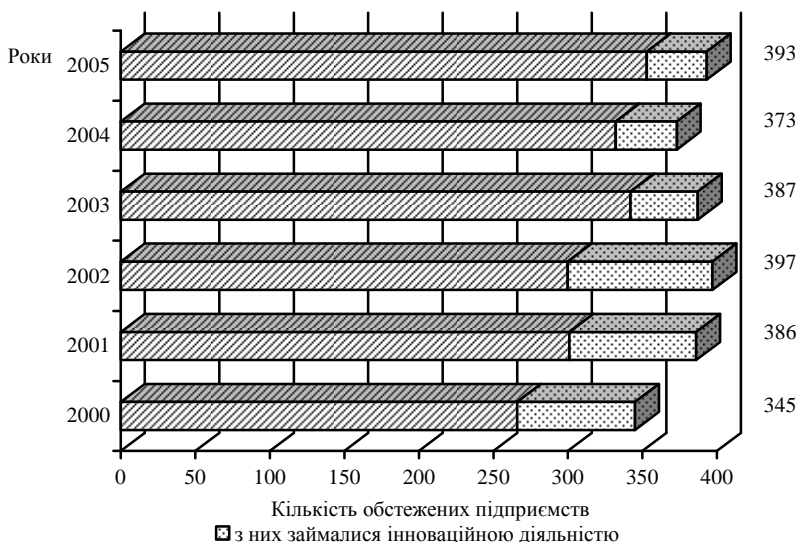
Роки	2000		2001		2002		2003		2004		2005	
Фінансування наукових та науково-технічних робіт	тис. грн.	% до загального обсягу	тис. грн.	% до загального обсягу	тис. грн.	% до загального обсягу	тис. грн.	% до загального обсягу	тис. грн.	% до загального обсягу	тис. грн.	% до загального обсягу
Всього	16386,9	100	18753,9	100	24012,7	100	20994,9	100	27030,0	100	42210,3	100
у тому числі за рахунок												
державного бюджету	4637,4	28,3	4923,4	26,3	4997,5	20,8	6444,2	30,7	7802,0	28,9	11487,7	27,2
коштів місцевих бюджетів	-	-	352,0	1,5	189,2	0,9	187,5	0,7	324,5	0,8
коштів позабюджетних фондів	311,9	1,9	-	-	19,1	0,1	23,7	0,1	41,8	0,2	112,2	0,3
власних коштів підприємств, організацій України	3743,3	22,8	11879,0	63,3	15487,4	64,5	9868,8	47,0	9928,9	36,7	20340,8	48,2
іноземних держав	5038,6	30,8	728,5	3,9	2296,8	9,6	3393,5	16,2	4766,1	17,6	6118,2	14,5
інших джерел	2638,3	16,1	165,7	0,9	125,1	0,5	36,6	0,2	1242,7	4,6	3080,0	7,3
інших джерел	17,4	0,1	1057,3	5,6	734,8	3,0	1038,9	4,9	3061,0	11,3	746,9	1,7

За даними Державного комітету статистики України, у Полтавському регіоні за період 2000-2005 рр. позначилася позитивна тенденція у фінансуванні наукових і науково-технічних досліджень. Протягом цього періоду наукові та науково-технічні розробки виконувались за рахунок бюджетних, позабюджетних фондів, власних коштів зацікавлених підприємств, коштів інших підприємств та організацій області, коштів іноземних держав та коштів, які надходили з інших джерел. Загальний обсяг фінансування порівняно з 2000 р. зріс майже у 2,6 рази і становив у 2005 р. 42210,3 тис. грн. При цьому фінансування за рахунок державного бюджету за цей період зросло майже в 2,5 рази, за рахунок власних коштів підприємств, які звітують, – у 5,4 рази, за рахунок підприємств України та іноземних держав – у 1,2 рази. Суттєво

збільшилося фінансування наукових та науково-технічних розробок за рахунок інших джерел – майже в 42,9 рази, хоча у відсотках до загального обсягу їх питома вага досить мала. З 2002 р. наукові та науково-технічні роботи стали виконуватись за рахунок коштів місцевих бюджетів. Левова частка у фінансуванні наукових і науково-технічних робіт у регіоні припадає на власні кошти підприємств та організацій і коштів державного сектору. Їх питома вага за цей період у середньому складає 56,5 і 32,4% відповідно. Фінансування наукових і науково-технічних розробок повинно характеризувати інноваційність національної економіки чи економіки регіону. Але у Полтавській області його обсяги хоч і збільшуються, однак залишаються недостатніми.

Впровадження новітніх ідей і технічних розробок у реальне виробництво – це основна кінцева мета проведення наукових та науково-технічних робіт. Але на стадії „наука – виробництво” можуть виникати непередбачувані розриви між етапами зародження ідеї, розроблення нової продукції чи технології та їх впровадження у виробництво [3]. Все ж рушійною сферою розвитку інноваційної моделі сучасного економічного зростання на сучасному етапі розвитку стає не просто виробництво, а залучені до нього наукові розробки й технології. Оскільки активний розвиток будь-якої галузі залежить значною мірою від сприйнятливості її підприємств до нововведень, доцільно простежити рівень інноваційної активності промислових підприємств у Полтавському регіоні та впровадження ними наукових та науково-технічних розробок у виробництво.

За даними Держкомстату України, на Полтавщині у перші три роки нинішнього століття в середньому лише 22,6% промислових підприємств витрачали кошти на дослідження та розробки, спрямовані на випуск інноваційної продукції. Нажаль, упродовж останніх трьох років на підприємствах Полтавської області триває тенденція до зменшення динаміки інноваційної активності майже у двічі. Так, у 2000 р. інноваційною діяльністю у промисловості регіону, який аналізується, займалося 79 підприємств, у 2002 р. – 97, а у 2005 р. – лише 40 підприємств. Частка інноваційно-активних підприємств дуже низька. Причому зменшується не лише питома вага підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, а й їхня кількість у абсолютному вираженні. Це вказує на те, що інноваційною діяльністю в регіоні займаються великі підприємства, кількість і частка яких не може бути великою. Узагальнені дані про стан інноваційної активності підприємств Полтавської області представлено на рисунку.

Інноваційна активність промислових підприємств Полтавського регіону за 2000-2005 рр.

Інноваційний процес убирає в себе взаємозв'язок і взаємовідносини між науковими ідеями і суспільними потребами. Він спрямований на стикування наукової розробки з реальним ринковим попитом. Упровадження новітніх наукових ідей і технічних розробок у реальне виробництво пов'язане з вирішенням цілої низки проблемних завдань. По-перше, йдеться про розв'язання суперечності між потребою в постійному розширеному відтворенні промислового капіталу на якісно новій технологічній основі та відсутністю ринкового економічного саморегулятора підтримки інноваційної діяльності. По-друге, не можна ігнорувати суперечностей між недостатньою визначеністю запланованих результатів інноваційної діяльності, високим рівнем ризикованості та надприбутковістю інвестицій у разі своєчасного комерційного використання науково-технічних розробок у виробництві. До того ж характерні для економіки як регіонів, так і держави в цілому, бюджетні обмеження фінансування науково-технічних розробок, низький попит з боку підприємств на нову техніку й прогресивну технологію, не досить сприятливий інвестиційний клімат загострюють потребу пошуку матеріально-фінансових ресурсів для активізації інноваційної діяльності. Для цього необхідна узгодженість дій інноваційних фондів, дослідницьких організацій, проектно-впроваджувальних, виробничих стру-

ктур, збутових підрозділів і спеціалізованих форм на взаємовигідній основі. Та й наявна в інноваційному процесі ризикованість (високий рівень невизначеності, непередбачуваності й непрогнозованості) має мінімізуватися заходами державної підтримки.

Підсумовуючи, можна зробити висновки, що в Полтавській області на фоні збільшення обсягів фінансування наукових і науково-технічних розробок спостерігається зниження інноваційної активності підприємств. Основною причиною такого явища є нестабільність політичної ситуації та дефіцит власних коштів підприємств регіону, які залишаються одним з головних джерел фінансування інноваційної діяльності. Це, в свою чергу, призводить до зниження економічного рівня як Полтавщини, так і країни загалом. Для усунення таких недоліків, необхідно проводити наукові дослідження у конкретні сфери виробництва, розширювати співпрацю у науково-технологічній та інноваційних сферах, а також визначати взаємні інтереси формування інноваційних основ регіональної економіки.

1. Про інноваційну діяльність: Закон України із змінами і доповненнями до нього (2002 р.).

2. Жилінська О.І., Чеберкус Д.В. Розвиток інноваційної інфраструктури // Фінанси України. – 2006. – №7. – С.57-67.

3. Ковальчук С.С. Інноваційна діяльність як пріоритет економічного розвитку України // Фінанси України. – 2004. – №7. – С.96-104.

4. Жербіна Г.М. Роль посилення впливу держави на інноваційну діяльність в Україні // Державне управління. – 2006. – №2. – С.20-23.

Отримано 26.12.2006

УДК 330.322

К.П.ПОКАТАСВА

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ» ТА «ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ»

Розглядаються теоретичні аспекти визначення економічних категорій “інвестиційний потенціал” та “інвестиційна привабливість” на різних рівнях узагальнення, з’ясовується сутність і зміст цих понять. Запропоновано схему інвестиційного потенціалу підприємства та встановлене співвідношення між досліджуваними категоріями.

Можливості ефективного здійснення інвестиційної діяльності значною мірою визначаються інвестиційним потенціалом та інвестиційною привабливістю суб’єктів та об’єктів інвестування, тому побудова ефективних механізмів інвестиційного менеджменту неможлива без всебічного, комплексного та системного дослідження цих катего-